

*І. С. Ковова,
к. е. н., старший викладач кафедри обліку і аудиту,
Київська державна академія водного транспорту імені гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного*

СТІЙКІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ЇЇ СКЛАДОВІ

I. Kovova,
Ph.D. in Economics, Lecturer of department of accounting
and audit of the Kyiv State Maritime Academy named after hetman Petro Konashevich- Sahaydachniy

THE STABILITY OF THE NATIONAL ECONOMY AND ITS COMPONENTS

У статті проведено дослідження категорії стійкості національної економіки та узагальнено її визначення. Категорію стійкості національної економіки структуровано та визначено її структурні складові, зокрема зовнішні та внутрішні. Основна увага приділена внутрішнім структурним складовим та їх впливу на стійкість національної економіки.

The article was research the stability of the national economy category and summarized its determination. Category stability of the national economy is structured and defined its structural components, including external and internal. The main attention is paid to the internal structural components and their influence on the stability of the national economy.

Ключові слова: економічна система, національна економіка, стійкість, структурні складові, економічна стійкість.

Key words: economic system, national economy, stability, structural components, economic stability.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Негативні макроекономічні процеси, що поглибились в економіці України в 2014 році та посилюються під впливом політичної нестабільності змушують вчених шукати шляхи стабілізації національної економіки. Забезпечення стійкості національної економіки, беззаперечно є пріоритетним напрямком реалізації державної політики і потребує посиленої уваги. Дослідження сукупності ендогенних та екзогенних чинників, що впливають на процес її формування є важливим завданням науковців. Однак першочерговим завданням дослідження даної категорії є її визначення та структурування.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Серед сучасних дослідників проблем забезпечення стійкості національної економіки слід відзначити як закордонних, так і вітчизняних вчених, що працюють у напрямку дослідження нових парадигм розвитку національної економіки: Ю. Бажал, А. Бойко, А. Гальчинський, В. Геєць, Дж. Голланд, С. Козловський, О. Пустовойт, Т. Тишук, В. Трофимова, М. Фоміна та інші. Однак, звичайно, єдиного підходу до концепції забезпечення стійкості національної економіки не існує. Сучасна економічна думка оперує як розвит-

ком неокласичної теорії, так і іншими альтернативними парадигмами, зокрема ендогенного розвитку. Також не існує єдиного підходу до визначення категорії стійкості національної економіки та її структурних складових.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідити категорію стійкості національної економіки та визначити її структурні складові.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Розгляд різних підходів до вивчення категорії стійкості національної економіки, на нашу думку, є доцільним, оскільки дозволяє враховувати зміст різних аспектів проблеми її забезпечення. Передусім, слід зауважити, що національна економіка це система, якій притаманні всі риси системності, зокрема такі, як наявність структурних одиниць, зв'язків між ними та стану рівноваги.

Визначення категорії "рівновага економічної системи" розглядається з в розрізі трьох поглядів:

— по-перше, як стан стабільності системи під впливом різних протилежних сил, що наближує сприйняття економічної системи до фізичного розуміння, тобто узгодження діючих і протидіючих сил;

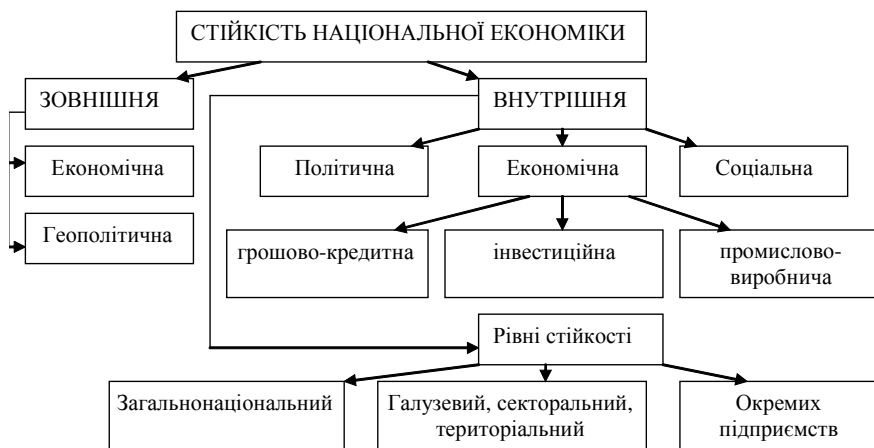

Рис. 1. Структурні складові стійкості національної економіки

— по-друге, це такий стан економіки, за якого забезпечується гармонійне поєднання товарних і грошових потоків, стабільність цін та задовільне функціонування економічного апарату;

по-третє, це такий стан економічної системи, коли жоден з її учасників не зацікавлений у зміні цього стану, оскільки при цьому він не може нічого виграти, але лише може програти, тобто досягається Парето-ефективний розподіл [5, с. 17].

В економічній науці категорія стійкості характеризує поточний стан суб'єкта господарювання, а вперше даний термін було вжито після глобальної енергетичної кризи 1973—1979 рр., коли під економічною стійкістю підприємств стали розуміти їх здатність протистояти загрози банкрутства. Метою появи концепції економічної стійкості було забезпечення стабільного розвитку світового господарства на основі більш економічного і раціонального використання ресурсів.

Однак при визначенні стійкості національної економіки необхідно враховувати притаманні даній системі три види рівноваги (рівновагу системи, макроекономічну та динамічну). Зокрема під ними слід розуміти наступне:

— рівновагу економічної системи як стан системи, що характеризується рівністю попиту та пропозиції;

— макроекономічну рівновагу як єдиний ціновий рівень, при якому величина запропонованої на ринку сукупної продукції дорівнює величині сукупного попиту;

— динамічну рівновагу як ситуацію, за якої економічна система розвивається так, що в результаті різноманітних дій економічних агентів параметри її розвитку залишаються в межах допустимих величин [11, с. 15].

Деякі вчені розглядають під категорією стійкості національної економіки здатність системи зберігати свою структуру і функціональні особливості під впливом внутрішніх чинників на протязі певного часового періоду. Інші притримуються думки, що стійкість економіки, це здатність системи зберігати рівновагу при зміні параметрів зовнішнього середовища. Однак необхідно зазначити, що стійкість національної економіки забезпечується лише за економічної стійкості її структурних компонентів: територій, галузей, секторів економіки, підприємств. Проте структурні складові стійкості національної економіки не обмежуються лише структурними складовими самої національної економіки, а є більш широкою категорією. Розглянемо детально структурні складові стійкості національної економіки на рисунку 1.

Враховуючи, що кожна національна економіка є частиною світового господарства, то цілком логічно, що структурні складові стійкості національної економіки поділяються на зовнішні та внутрішні. В свою чергу, як зображе-

но на рисунку 1. Зовнішня структурна складова містить у собі два компоненти: економічний та геополітичний.

У даному випадку економічна зовнішня структурна складова виражає загальний стан і тенденції розвитку світового господарства, кон'юнктуру світових товарних і фондових ринків. Під впливом загальносвітових тенденцій формується стійкість кожної окремої національної економіки, однак залежність від зовнішньоекономічної складової визначається ступенем інтеграції національної економіки в світову економічну систему і носить прямолінійний характер.

Геополітична зовнішня складова визначає стан відносин між національними економіками як в цілому світі, так

і в окремо взятих регіонах. Найбільшого впливу в даному випадку мають політичні нестабільності в регіонах, війни і переділи територіальних меж країн, що призводить до переділів національних економік. Зовнішня структурна складова стійкості національної економіки має безпосередній вплив на кожну національну економіку, однак для забезпечення стійкого функціонування національної економіки необхідно узгоджувати внутрішні компоненти стійкості національної економіки, які є визначальними. Адже дестабілізувати ззовні систему котра узгоджена і збалансована з середини набагато важче, тому що вона самостійно постійно прагнучиме вийти в рівновагу за рахунок внутрішніх компонентів.

Внутрішні компоненти стійкості національної економіки доцільно розподілити на три види: політичні, економічні та соціальні. Всі вони в рівній мірі взаємообумовлені і взаємозалежні один від одного, тому не можливо вказати який з них визначальний. Проте більшу увагу, на нашу думку, варто приділити внутрішньо економічному компоненту і розподілити його на три структурні складові: грошово-кредитну, інвестиційну і промислово-виробничу, кожна з яких формує свій аспект стійкості національної економіки таких, як стійкість національної валюти, інвестиційна привабливість національної економіки, створення реального валового внутрішнього продукту тощо.

Також внутрішню стійкість розділяють за рівнями такими, як загальнонаціональний, галузевий, територіальний (регіональний), сфер бізнесу (малого, середнього та великого підприємництва), окремих підприємств, господарюючих суб'єктів. Забезпечення сукупної економічної стійкості залежить від забезпечення економічної стійкості кожної структурної одиниці.

Політична складова стійкості відповідає за стабільність політичної ситуації та політичний курс щодо розвитку національної економіки, а також узгодженість між собою політичних сил. У залежності від політичної ситуації в країні та узгодженості в прийнятті рішень всіх гілок влади формується стратегія економічного розвитку та визначаються пріоритети в національній економіці.

Соціальна складова визначає рівень соціального захисту населення країни та ступінь задоволення соціальних потреб і стандартів, що формуються при конкретному рівні стійкості національної економіки. Важливим питанням у забезпеченні соціальної стійкості є проблема соціальної рівності і справедливості розподілу національного продукту. Одними з визначних складників соціальної компоненти є рівень культури та освіти громадянського суспільства, що формується в країні. Саме через якісно сформований освітньо-культурний рівень громадянського суспільства, розвиток науки і техніки суспільна складова впливає на забезпе-

чення стійкості національної економіки і забезпечує її інноваційність.

Досягти внутрішньої рівноваги та стійкості національної економіки можливо лише за взаємного узгодження вказаних внутрішніх структурних складових. Всі вказані компоненти не можуть існувати і досягти високого рівня стійкості окремо один без одного, бо кожен з них пов'язаний причинно-наслідковими зв'язками з іншими. Безумовно всі три складові стійкості національної економіки мають як високий рівень самоорганізації, так і знаходяться в межах впливу держави та піддаються державному регулюванню. В межах кожного структурного компоненту існує ряд чинників та факторів, які можуть відігравати як стабілізуючу, так і дестабілізуючу роль, однак кожен з них є окремим предметом вивчення.

Враховуючи і оцінюючи національну економіку та рівень її стійкості, можна дійти висновку, що стійкість національної економіки доцільно розглядати в двох станах: поточну і перспективну.

Поточна стійкість у даному випадку характеризуватиме стан національної економіки в конкретному періоді часу як характер збалансованості внутрішніх і зовнішніх структурних компонентів у поточному короткостроковому періоді. Вона є наслідком дій чи бездіяльності, щодо управління стійкістю сформованої в попередніх періодах відносно періоду, в якому досліджується, адже стійкість поточного періоду формується не лише за рахунок чинників і дій поточного періоду, а й усіх попередніх.

Перспективна стійкість характеризує напрям розвитку стійкості національної економіки на майбутній період часу в наслідок дій чи бездіяльності щодо управління стійкістю сформованої в поточному періоді. Таким чином, закладати перспективу зміцнення стійкості національної економіки необхідно в поточному періоді, тим самим забезпечуючи її.

ВИСНОВКИ

Таким чином, враховуючи все вищесказане щодо категорії стійкості національної економіки та її структурних складових доцільно зробити наступні висновки:

— найбільш загальне розуміння стійкості національної економіки, яке обумовлює можливість використання цієї категорії для опису економічної системи, виражає її здатність зберігати свій стан у відповідь на зовнішні та внутрішні впливи. Іншими словами, стійкість національної економіки визначається її здатністю стабільно і прибутково функціонувати в умовах змінного зовнішнього і внутрішнього середовища і забезпечується через стійкість її структурних одиниць;

— основну увагу досліджень слід зосереджувати на вивченні саме внутрішніх компонентів стійкості їх взаємозв'язків та механізмів регулювання, як сукупності на яку є здатність впливати безпосередньо на рівні державного регулювання;

— зміцнювати стійкість національної економіки на перспективу необхідно в поточному періоді.

Література:

1. Бажал Ю.М. Шумпетерівська парадигма "статики" і "динаміки" економічної системи та її практичне значення / Ю.М. Бажал // Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. — 2013. — Вип. 4 (145). — С. 5—8.
2. Бойко А. Концептуалізація стійкості національної економіки // Вісник КНТЕУ — К.: 2014. — № 1. — С. 5—19.
3. Гальчинський А.С. Політична нооекономіка: начала оновленої парадигми економічних знань: монографія / А.С. Гальчинський. — К.: Либідь, 2013. — 472 с.
4. Геєць В.М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку / В.М. Геєць; НАН України; Ін-т екон. та прогноз. НАН України. — К., 2009. — 864 с.

5. Козловський С.В. Стійкість економіки як фактор безпеки та розвитку держави / Калетник Г. М., Козловський С. В., Козловський В.О. // Економіка України. — 2012. — № 7. — С. 16—25.

6. Козловський С.В. Управління сучасними економічними системами, їх розвитком та стійкістю: [моногр.] / С.В. Козловський — Вінниця: Меркьюрі-Поділля, 2010. — 432 с.

7. Пустовойт О.В. Системна нестійкість і альтернативи розвитку української економіки // Економіка України. — 2012. — № 8. — С. 32—43.

8. Прогнозування зовнішньої стійкості економіки України. — К.: НІСД, 2013. — 30 с.

9. Тишук Т. А. Пріоритети забезпечення зовнішньої стійкості економіки України / Т. А. Тишук // Стратегічні пріоритети. — 2013. — № 1 (26). — С. 52—60.

10. Трофимова В.В. Концепція сталого розвитку як основа постіндустріальних моделей розвитку // Інвестиції: практика та досвід. — 2010. — № 8. — С. 33—37.

11. Фоміна М.В. Проблема стабільності економічних систем // Інвестиції: практика та досвід. — 2010. — № 1. — С. 12—19.

12. Holland J. H. Studying Complex Adaptive Systems / J. H. Holland // Journal of Systems Science and Complexity. — 2006. — Vol. 19. — P. 1—8.

References:

1. Bazhal, Ju. M. (2013), "Schumpeter's paradigm "statics" and "dynamics" of the economic system and its practical value", Visnyk KNU imeni Tarasa Shevchenka, vol. 4 (145), pp.5—8.

2. Wojko, A. (2014), "Conceptualizing sustainability of the national economy" Visnyk KNTEU . vol. № 1, pp. 5—19.

3. Hal'chyns'kyj, A. S. (2013), Politychna nooekonomika: nachala onovlenoi paradyhmy ekonomichnykh znan' [Political nooeconomy: Principles renewed paradigm economic knowledge], Lybid', Kyiv, Ukraine.

4. Heiets', V. M. (2009), Suspil'stvo, derzhava, ekonomika: fenomenolohiia vzaiemodii ta rozvytku [Society, state, economy: phenomenology and interactions development] In-t ekon. ta prognos. NAN Ukrai'ny, Kyiv, Ukraine.

5. Kozlovs'kyj, S.V., Kozlovs'kyj, V.O. and Kaletnik, G.M. (2012), " The stability of the economy as a factor of security and development of the state", Ekonomika Ukrainy, vol. 7, pp. 16—25.

6. Kozlovs'kyj, S. V. (2010), Upravlinnia suchasnymy ekonomichnymy systemamy, ikh rozvytkom ta stijkistiu [Management of modern economic systems, their development and stability], Merk'iuri-Podillia, Vinnytsia, Ukraine.

7. Pustovojt, O. V. (2012), "System instability and alternative development of Ukrainian economy", Ekonomika Ukrainy, vol. 8, pp. 32—43.

8. National Institute Strategically Searching (2013), "Prognozuvannja zovnishn'oi' stijkosti ekonomiky Ukrai'ny" [Prediction of external stability of economy of Ukraine], NISD Kyiv, Ukraine.

9. Tyschuk, T. A. (2013), "Priorities to ensure external stability of economy of Ukraine", Strategichni priorytety. vol. 1 (26), pp. 52—60.

10. Trofymova, V. V. (2010), "The concept of sustainable development as the basis of post-industrial models of development", Investytsii: praktyka ta dosvid, vol. 8, pp. 33—37.

11. Fomina, M. V. (2010), "The problem of stability of economic systems", Investytsii: praktyka ta dosvid, vol. 1, pp. 12—19.

12. Holland, J. H. (2006), "Studying Complex Adaptive Systems", Journal of Systems Science and Complexity, vol. 19, pp. 1—8.

Стаття надійшла до редакції 02.09.2014 р.